ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 4, številka 1, 2000 · ISSN 1408-2969

POROČILO

Matjaž Potrč, Olga Markič, Danilo Šuster

Slovenska analitična filozofija 2000

Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti

Citiranje: Matjaž Potrč, Olga Markič, Danilo Šuster, »Slovenska analitična filozofija 2000«, *Analiza: časopis za kritično misel* 4, št. 1 (2000): 123–127.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Potrč, Markič & Šuster
Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti

SLOVENSKA ANALITIčNA FILOZOFIJA 2000

Poročila z mednarodnega filozofskega kongresa "Filozofska analiza", kolokvija o Horganovi filozofiji in drugega srečanja srednjeevropskega združenja za analitično filozofijo.

Mednarodni filozofski kongres "Filozofska analiza"

Kongres na Bledu se uvršča v niz pomembnih mednarodnih strokovnih dogodkov, ki jih prirejajo slovenski filozofi v sodelovanju s svojimi kolegi iz inozemstva. Organizacijsko je za kongres odgovoren profesor Matjaž Potrč z Oddelka za filozofijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, za mednarodne stike skrbi Eugene Mills z Virginia Commonwealth University, pri organiziaciji pa sodeluje še Nenad Miščević s Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru. Cilj vsakoletnega kongresa na Bledu je z mednarodnega zornega kota osvetliti pomembno strokovno temo, obenem pa v razpravo kot enakopravne partnerje vpeti tudi slovenske filozofe. Poseben poudarek velja študentski sekciji, kjer študentje ljubljanske in mariborske univerze predstavijo svoje teme mednarodnim strokovnjakom, od njih pa dobijo koristne povratne informacije.

Letošnji kongres, ki je potekal od 5. do 9. junija, je imel precejšen mednarodni strokovni odmev. Udeleženci so prišli z obeh slovenskih univerz ter iz Nemčije, Anglije, Kanade, Jugoslavije, Italije in Madžarske. Kar polovico udeležencev kongresa je prišlo iz Združenih držav Amerike.

Vsebinsko je bil kongres posvečen temi *filozofska analiza*. Na Univerzi v Ljubljani je skozi vse študijsko leto potekal seminar, na katerem smo si že predhodno ogledali novejša dogajanje v zvezi s tem. Filozofska analiza je bila pomembna v petdesetih letih, ko je bila v ospredju zlasti analiza pojmov in jezikovnih izrazov ter njihova razlaga. Filozofi so pri tem na eni strani uporabljali sredstva definicije, na drugi strani pa poudarjali vlogo običajne govorice. V zadnjem času je razprava o filozofski analizi dobila nov polet v povezavi s problematiko *apriorija*. *Apriorne* sodbe se razlikujejo od *aposteriornih* v tem, da so neodvisne od izkustva in da so potemtakem – brez empiričnih primesi – možne zgolj s sredstvi pojmovne analize. *Apriorni* pristopi so bili v zadnjih nekaj desetletjih zelo obrobni, saj je pre-

vladovala naturalistična usmeritev, ki se pri filozofski analizi opira na empirične znanosti. Kot primer lahko navedemo naturalistično spoznavno teorijo, ki jo je uvedel Quine; v zadnjih letih pa je slednjo s svojo obrambo vloge *apriorija* pri spoznanju pod vprašaj postavil BonJour. Vplivni obrambi *apriorija* sta predagala še Jackson (*Od metafizike do etike*) ter Chalmers (zavest) in uvedla dvorazsežnostno semantiko. Prvotna intenzija se pri slednji nanaša na možne situacije, za katerih ovrednotenje ne uporabljamo merila dejanskega sveta (torej so dane zlasti pojmovno). Drugotna intenzija pa se pri ovrednotenju protidejstvenih položajev ozira na dejanski svet.

Blejski simpozij je pokazal veliko raznolikost snovi, ki jih stroka preučuje pod naslovom "filozofska analiza". Nekaj prispevkov je bilo bolj zgodovinsko naravnanih. Michael Beaney se je ozrl na različna dojemanja filozofske analize (Cambridge, *Dunajski krog*), ki še dandanes določajo razpravo. David Sanford je govoril o McTaggartovemu vplivu na oblikovanje filozofske analize. Marina Sbisa si je ogledala Austinovo filozofsko metodo kot zvrst jezikovne fenomenologije. Mark Lance je vzel v precep novo različico Sellarsovega pogleda na pojme. Trditve o pomenu so normativne in niso opisi. Pojme obvladujejo pravila, razumevanje je praktično. Poskušal je omiliti napetosti med temi trditvami. Volker Peckhaus je obdelal primer Russellove regresivne analize.

Paul Bloomfield si je ogledal intuicije kot meje analize. Nekaj naših intuicij, ki jim kar najbolj zaupamo, je namreč zgrešenih. Nekaterih intuicij pa ne moremo razložiti in se jim moramo prilagoditi. John Biro je podal metajezikovno analizo ugank v zvezi z referenco. Nenad Miščević je zagovarjal možnost racionalne pojmovne spremembe brez *apriorne* prevlade. Gene Witmer je nastopil proti Jacksonovi rehabilitaciji tradicionalnega stališča, da lahko *a priori* vemo, katere resnice so nujne. Če je potemtakem fizikalizem resničen, lahko iz docela fizikalnega opisa sveta sklepamo na njegov resnični psihološki opis. Tradicionalno stališče lahko ohranimo in se še vedno upiramo tezi o *apriorni* izpeljivosti. Kirk Ludwig je zagovarjal modalno semantiko, ki je konzervativna glede tega, da ne dopušča abstraktnih bitnosti ter prikazuje vse resnice o nujnem in možnem kot pojmovne resnice. Olga Markič je predstavila emergentne lastnosti in povzročanje navzdol.

Eugene Mills je preučil paradoks analize in ugotovil, da je analiza lahko pomembna tudi v primeru, ko je njen rezultat trivialen. To mu je uspelo z razlikovanjem dveh vrst trivialnosti. Matjaž Potrč pa je trdil, da uporablja paradoks analize previsoka merila. Vendar pa je mogoče uskladiti razmerje med previsokimi in med prenizkimi merili.

Paul Weirich je obdelal analizo pri teoriji odločanja. Ta je po njegovem mnenju bolj uspešna takrat, ko določa aksiomatsko opredelitev racionalnosti ali analizo pripisov racionalne koristnosti, kot pa tedaj, ko meri na analizo pojmov. Filozofska analiza v teoriji odločanja ne nastopa kot pojmovna analiza, ampak kot *apriorna* analiza načel racionalnosti.

John Divers je dokazoval, da je lewisovska analiza možnosti nepopolna glede tujske možnosti – kar postavlja analitično mejo modalnemu realizmu. Marta Ujvari je govorila o dogodkih kot tropih in o tropih substanc. Danilo Šuster si je ogledal

primer svobode z zornega kota postanalitične metafilozofije. Slednjo postavlja pod vprašanje glede razlikovanja med zahtevnimi in skromnimi pojmi ter z argumentom proti kontekstualizmu. Friderik Klampfer je obdelal primer moralnih pojmov kot odgovor na vprašanje po smotru filozofske analize. Mylan Engel pa je ob primeru vegeterijanstva pokazal možnost uporabne etike brez moralne teorije.

Kolokvij o Horganovi filozofiji

V Celju je od 19. do 23. avgusta potekal *Avstrijsko-slovenski filozofski kongres* pod pokroviteljstvom *Rektorske konference univerz Alpe-Jadran*. Kongres predstavlja nadaljevanje tradicije Vebrovih slovensko-avstrijskih filozofskih srečanj, ki so se pred leti odvijala na obeh straneh meje v Gornji Radgoni in Radkersburgu. Pripravil ga je organizacijski odbor pod vodstvom Wolfganga Gombocza z Univerze v Grazu ob sodelovanju inštitutov in fakultet Univerze v Mariboru, Ljubljani in Gradcu. Na kongresu je sodelovalo prek 90 predavateljev iz različnih evropskih držav, iz Združenih držav Amerike in iz Avstralije. Svoje prispevke so predstavili na plenarnih predavanjih (Jean Greisch, Jaegwon Kim, Anton Stres, Terence Horgan, Andrej Ule in Rudolf Haller) in v več sekcijah. Po tradiciji je bila ena sekcija posvečena filozofiji slovenskega filozofa Franceta Vebra. Več sekcij je obravnavalo fenomenologijo (*Fenomenologija*, *Fenomenologija in analitična filozofija*, *Fenomenologija in pozitivizem*, *Fenomenologija in filozofija religije*, *Intencionalnost*, *Fenomenologija in krščanska filozofija*, *Graška šola*). Predavatelji so se ukvarjali tudi s problematiko poučevanja filozofije v srednji šoli, ena sekcija pa je nosila naslov "Filozofija v Sloveniji in Avstriji". V okviru celjskega kongresa je tako kot na prejšnih Vebrovih simpozijih potekal tudi kolokvij o filozofiji sodobnega analitičnega filozofa. Letošnji kolokvij je bil posvečen filozofiji ameriškega filozofa Terenca Horgana z univerze v Memphisu, ZDA, ki v svojih delih obravnava različna filozofska področja, predvsem filozofijo duha in filozofijo psihologije, filozofijo jezika, metafiziko in etiko.

Kolokvij o Horganovi filozofiji je s plenarnim predavanjem odprl Jaegwon Kim, ki je spregovoril o Horganovi naturalistični metafiziki duha. Olga Markič (Ljubljana) je dokazovala, da Horganov nereduktibilni fizikalizem ni stabilno stališče. Jessica Wilson (Ithaca/MA) je obravnavala pojem superdupervenience in pogoje za vzročne moči. Trije predavatelji, Alex Byrne (Cambridge/MA), Sven Walter (Saarbrücken) in Diana Raffman (Columbus/OH), so se ukvarjali s problemom zavestnih doživljajev [*qualia*] in Horganovim najnovejšim prispevkom "Mary Mary, Quite Contrary". John Bickle (Cincinatti/OH) je zagovarjal stališče, da bi bilo treba Horganov fizikalistični pristop še radikalizirati, tako da bi filozof dejansko postal znanstvenik – nevrobiolog. Sklop o filozofiji duha je z razpravo o avtonomiji psihologije sklenil glavni organizator Horganovega kolokvija Johannes Brandel (Salzburg).

Sledili so referati, ki so bili posvečeni Horganovim raziskavam v etiki. Mark Timmons (Memphis/TN) je spregovoril o Horganovih "dogodivščinah" v metaetiki, Joseph E. Corbi (Valencia) o relevantnosti moralnih nesoglasij, Stephen Barker (Monash/Melburne) o kognitivističnem ekspresivizmu in nedeskriptivni vsebini,

Friderik Klampfer (Maribor) pa je kritično pretresel Horganove ugovore etičnemu naturalizmu. Maria Reicher (Graz) je z referatom o kontekstualni semantiki uvedla razprave o filozofiji jezika. Tadeus Szubka (Lublin) je govoril o resnici kot pravilni zatrdljivosti, Michael Lynch pa o resnici v kontekstualni semantiki. Timothy Williamson je spregovoril o Horganovem pristopu k nejasnosti. Bojan Borstner (Maribor) je obravnaval Horganovo novejše ontološko stališče – *blobjectivizem*. Nenad Miščević (Maribor) je vzel v pretres Horganovo in Hendersenovo razločevanje dveh vrst *apriorija* in se vprašal, kako dober je njun razločitveni kriterij. O Horganovi epistemologiji je imel referat tudi Winfried Lüffler (Innsbruck). Danilo Šuster (Maribor) je na primeru svobodne volje obravnaval pristop postanalitične metafilozofije, referat Božidarja Kanteta (Maribor) o simfonijah in komponiranju pa je posegel na področje filozofije umetnosti. Kolokvij sta sklenila Matjaž Potrč (Ljubljana) z analizo načela nepoljubnosti kompozicije in John Tienson (Memphis/TN) z razpravo o vzročnosti višjega reda.

Drugo srečanje srednjeevropskega združenja za analitično filozofijo

Evropsko združenje za analitično filozofijo (ESAP) je bilo ustanovljeno leta 1992. V predstavitvi združenja piše:

> "Čeprav se je na nasprotje med 'analitično' in 'kontinentalno' filozofijo prikladno sklicevati, je vendarle neustrezno, saj so analitični filozofi tudi na kontinentu, vrednote in prizadevanja analitične filozofije pa naj bi bile univerzalne. Analitično filozofijo označuje predvsem težnja po jasnosti, vztrajanje pri argumentaciji v filozofiji in zahteva, da je vsako stališče podvrženo zahtevam kritičnega preverjanja in razprave v filozofski skupnosti. Univerzalnost teh vrednot je eden od razlogov za ponovno oživitev analitične filozofije v kontinentalni Evropi po dolgi prekinitvi, do katere je prišlo zaradi druge svetovne vojne in emigracije številnih evropskih filozofov v ZDA. Zastopnike analitične filozofije tako danes najdemo ne le v deželah, v katerih je cvetela brez prekinitve (Velika Britanija, Skandinavija), ampak povsod po Evropi. Zaradi neenakomernega razvoja analitične filozofije in razlik med Veliki Britanijo in ZDA na eni strani in kontinentalno Evropo na drugi strani, so analitični filozofi na kontinentu v glavnem iskali stike z britanskimi in ameriškimi filozofi in se pogosto niso zavedali obstoja analitičnih filozofov drugod v Evropi. Zato se zdi naravno, da poskušamo na ravni Evrope združiti različne nacionalne skupine s ciljem, da bo tako prišlo do novih sodelovanj in stikov."

Slovenci smo del "novega" analitičnega gibanja že od vsega začetka, naše *Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti* je bilo ustanovljeno še pred ESAP-om, 21. februarja 1991. V ESAP je včlanjeno okoli tristo filozofov, združenje pa ima tudi kolektivne člane, francosko, nemško, italijansko, špansko in srednjeevropsko društvo za analitično filozofijo.

Tudi v Srednji Evropi je živa tradicija analitične filozofije v širšem smislu (Brentano, Dunajski krog, logika na Poljskem in Češkem), srednjeevropsko društvo za analitično filozofijo pa je bilo ustanovljeno leta 1997 na pobudo takratnega pred-

sednika ESAP-a Nenada Miščevića. Tudi za analitike je pojem Srednje Evrope precej ohlapen, saj pokriva praktično vse evropske dežele bivšega vzhodnega bloka. V središču dogajanj pa so vendarle dežele Srednje Evrope – Slovenija, Madžarska, ki se jima v zadnjem času pridružuje Hrvaška. Organizacijo srečanja srednjeevropskega združenja so prevzeli Madžari. Prvo srečanje je bilo tako leta 1998 v Noszvayu blizu mesta Eger. Takrat je bilo dogovorjeno, da bodo srečanja redno, vsaki dve leti na Madžarskem.

Drugo srečanje je bilo 28. in 29. avgusta 2000 v Budimpešti. Na njem so sodelovali analitični filozofi iz Slovenije in Madžarske ter gostje iz Španije, ZDA in Turčije. V svojih referatih so obravnavali naslednje teme: filozofska analiza pojma zakon v geologiji (Ayhan Sol, Ankara); resnica kot funkcija upravičenja (David Grünberg, Ankara); izključitveni argument za fizikalizem (Agustin Vicente, Barcelona); evolucijska psihologija in teorija povezanih polj (Luc Faucher, Rutgers); dogodki kot tropi in tropi kot substance (Marta Ujvari, Budimpešta); Bolzano in problem eksistenčnega vnosa (Andras Mate, Budimpešta); kako formulirati problem dualizma? (Ferenc Huoranszky, Budimpešta); argument proti pojmljivosti dualizma (Gergely Ambrus, Miškolc); svoboda v znanstveni teoriji (Tihamer Margittay, Budimpešta); umetnina – proces ali proizvod? (Božidar Kante, Maribor); problem mentalne vzročnosti – emergentizem in nereduktivni fizikalizem (Olga Markič, Ljubljana); problem univerzalij – Russell in Armstrong (Bojan Borstner, Maribor); o protiprimeru sklepanja *modus ponens* (Danilo Šuster, Maribor).

Za uspeh simpozija so bili najbolj zaslužni zelo gostoljubni organizatorji, predvsem Marta Ujvari.